

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK: Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára :
24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai 5 évi kötelezettséggel
egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Iszlai Márton egyll. pénztárnokhoz
küldendő Kolozsvárra (unitárius leányiskola).

Világosság Szent Atyja!

— Sebes Pál régi kedves barátomnak. —

Új tavasznak, kikeletnek
Bája, fénye mindenén
A te teremtő lelkednek
Szerelme az — Istenem.
Az az örök szép természet,
A mely ragyog, vidit, éltet . . .
Mert fényét tőled kapja:
„Világosság szent atyja!”

Oh Atyánk! bár serged kicsiny —
De nagy, erős hitében;
Tedd: hogy ama mustármagból
Terebélyes fa légyen.
S hol nevedben ketten, hárman,
— Eged alatt — szentegyházban —
Híven összejöttünk:
„Jelenjél meg köztünk!”

A harmatcsepp, lomb és virág,
Zúgó vihar, madárdal . . .
Minden, a mi szép, fenséges:
Dicsőítve Te rád vall.
S melyen milljó napod kereng,
A mennybolt végtelenje fennt —
Nagyságod ragyogtatja:
„Felséged magasztalja!”

Mezőinken hullámot ver
Az emberek vetése.
Arany kalászsza érlelve
Majd — a nyár melegsége.
Áldásidért Isten!
Buzgó hálát zengünk;
Neved áldja, zengi:
„Szánk, szívünk és lelkünk!”

Hit és Hazá! Mind a kettő
Szent és mindig *egy* legyen.
Magyar ember a kettő közt
Különbséget ne tegyen.
Legfőbb kincsünk — a mit csak ad
E föld nekünk — oh, jó Atyánk:
Szeretni Hitünk és Hazánk:
„*Sziveinket hát buzdítsad!*“

És ha olykor el-elborúl
Napunk fénye, a remény:
Hitvilágunk világoljon
Vándorútunk éjjelén.
Oh világosság Szent Atyja:
Emelj . . . emelj a *magasba!*
Sziveinket szépre, jóra buzdítsad . . .
„*Szent lelkeddel elménk világosítsad!*“*

Murányi Sándor.

A vallásszabadságról.**

Midőn a Dávid Ferenc Egyesületnek egyik érdekes tagja arra szólított fel engem, hogy a mai gyűlésen közreműködjem, sokáig gondolkoztam a felett, mit válasszak beszédem témájául, mely méltó legyen azon egyesülethez, mely hős alapítójához ragaszkodva mindig a szabad eszméknek volt képviselője? Az eszmét megadta hazánk kitűnő nagyságának, Deák Ferencnek, az 1831-diki zalamegyei gyűlésen mondott beszéde, melyben többi

* Minden magyar unitárius tudja: hogy a „Világosság szent atyja“ című kis egyházi ének, melyet a szent ige olvasása előtt szoktak énekelni, — szövegét és dallamát id. Sebes Pál, előbb toroczkói tanár, később, az ötvenes években tordai „rector professor“ irta. E néhány versszakban a kegyeletes megemlékezés hangja zendült meg.

** Felolvastatott a Dávid Ferenc Egylet Háromszék-köri fiók-egylete ünnepélyén.

közt ezt mondotta: „A polgári társaság czéljaival megférő minden szabadságot és így a vallás szabadságát is sérthetetlen szentség gyanánt tisztetem.“ — „Ime most is a legszentebb tárgy, a vallás és lélekismeret szabadságának tárgya boldogító áldások helyett a visszavonás és indulatos gyűlölség magvait szórta el közöttünk.“ (Deák F. Beszédei I k. 18. l.) Mikor ezt átolvastam, láttam, hogy nemcsak 1831-ben, hanem még ma 1893-ban újra felállhatna Deák Ferencz és elmondhatná ezt. Az ember azt hinné, hogy több mint 50 év után már elő sem fordulhat ily kérdés — s ime most a magyar törvényhozásban a nemzetiségi harcok ádáz zajának közepette újra előkerült! Nem elég az, hogy esztendőök óta a bizalmatlanság, áskálódás ütik fel a hon keblében fejüket és megrohanják a szegény hazát, a melynek ugy is elég féreg dul az oldalán — most az újra felszínre került átkos felekezeti viszály annak fundamentumát akarja megsemmisíteni!

Thémám tehát, a miről beszélni szándékozom: *a vallás-szabadság.*

Azon kezdem mindjárt, hogy felhozom, a mit az írásban találunk a világ keletkezéséről és a mi legelső irott adat az ember eredetéről! „És teremti vala Isten az embert az ő képére és hasonlatosságára!“ E rövid szavakban meg van mondva, hogy az ember értéke az istentől nyert szikra; ez égi dologban, a szellemben hasonlít az Istenhez és azért mindenki, a honnan kapta, oda visszi vissza műveltségének minden termékét: az égbe! Utána nézve bővebben, kerestem, hogy találok-e ily adatot: „És teremti vala Isten a róm. kath.-t, a lutheranust, a reformatust, az unitáriust, a zsidót, a Buddha vallásukat stb.“ Átnéztem újra, meg újra, de nem találtam sehol, hogy az Isten egy vallásfelekezethez kötötte volna az ő hasonlatosságát! A világ az írás szerint 6000 év óta fejlődik, fájdalom, az emberek nagyrésze még most is azt nézi: tartozol-e az igaz és egyedül boldogító egyházhoz és akkor jó barátom vagy és állást is kaphatsz, vagy távozz tőlem, mert vallásod révén eretnek vagy már életedben a pokoló? Azt hiszem, nagyon aktualis kérdés ez most és különösen akkor, midőn a magyar országgyűlés a felett akar határozni, hogy minden vallás egyenlő joggal birjon és polgárai e tekintetben is egyenlők legyenek! És ez nem természetes-e? Hogy lehet ezen az országgyűlésnek még csak gondolkozni is? Hiszen ha adóról, áldozatról, hadi szolgálatról stb. van szó, akkor soha senki sem kérdi: mily felekezethez tartozol, hanem csak: fizess. Ha az minden téren így van, honnan van az, hogy csak a vallás terén nem szabad az Istent úgy imádnom, a mint akarom? Nem szabad polgártársamhoz adni lányomat, vagy viszont fiam nem veheti el az ő lányát — csak azért, mert oly vallásfelekezethez tartozik, melyet nem recipiáltak hivatalosan! Mondom, ha az ember komolyan gondolkodik s csak az emberi

jogát veszi figyelembe, elszomorodik e látvány felett, mert az egy igaz Isten előtt minden ember egyforma. Vagy csak a nagy urakat, vagy csak egy kiváltságos osztályt, népet alkotott az Isten az ő képére a szegény embernek vagy a kitagadott vallásunak nem szabad az istenhez hasonlítani?

Már pedig, ha én Isten fia vagyok, én, az ember, akkor talán a másik ember is az, azé az Istené, ki ezt a világot annyi gondnal, annyi jóssággal, annyi szépséggel teremtette meg és azt annyi változásban mutatta fel; ugyan azt imádja minden teremtménye, hogy aztán mikép, az mind az egyéntől függ? Mert hisz annál műveltebb valaki, minél tökéletesebb formában képzelem el az Istent. A bölcsészeknek az a véleménye: Ha a kecske tudna gondolkozni és az Istent el tudná képzelem, bizonyosan kecske alakban képzelem el, mert az előtte a legtökéletesebb alak. Az ember az Istent emberi alakban ábrázolja, mert ez a legtökéletesebb alak előtte.

De visszatérve az országgyűléshez, azt látjuk, hogy a hazának egy nagyon tekintélyes vallásfelekezeti felzúdul, nem tud abba a gondolatba belenyugodni, hogy a mi nekem, mint embernek, istenadta jogom, az bármely polgártársamé is, hanem idegen hatalomhoz, egy kizárólag vallásfelekezeti főszékhez fordul, hogy az szőljön bele a magyar ember jogaiba és tiltakozzék az ellen, hogy ne imádhassa mindenki úgy az Istent, ne élvezhesse hazája minden jogát úgy, a mint az az állam minden terhét egyformán viselő polgárt megilleti, a mint az neki tetszik! Valóban ennek láttára azon kell tünődnünk: Vajjon Krisztus előtt vagy Krisztus után élünk-e 1893-ban? Mert hiszen azt látjuk pl. most is a vadnépeknél, vegyük akár a khinaiakat akár, az indusokat stb., hogy meg van az a hit, jog, hogy a király Isten fiának hirdeti magát, a szegény ember pedig csak az oktalán állattal egyenlő jogu! Ez talán megjárna azoknál a népeknél, melyek még a műveltség legalsó fokán állnak, de nálunk, a hol — hála az égnek — az 1848-iki szabadságharcz, ama szép, dicső napok óta, minden magyar ember érzi: én vagyok önálló ura s parancsolója magamnak — illő-e, hogy éppen az országgyűlésnek és a főrendi háznak sok tagja akar e szent jognak ellenállani? Az ember nem tudja, vajjon ezt a magunk vagy intéző köreink gyengeségének kell-e betudni? Mert hogy ennek előfordulni nem lett volna szabad, a mai nagy garral hirdetett liberalis világban, bizonyításra nem szorul. Csakhogy viszont, nehogy azt gondolják, hogy én azt a szabadságot hirdetem, mely a francia forradalomban, midőn először kezdték hirdetni a szabad eszméket, féltelenségbe fajult, ki kell jelentenem, hogy én a vallásszabadság alatt nem az istentelenséget, atheismust értem; sőt megkövetelem, hogy mindenki azt a vallást kövesse, annak a szabályait tartsa meg, a mely az ő

gondolkozás módjával legjobban megegyezik. De itt jó, a mit nyomatékosan mondani kívánok: ha valakinek vallása nem tetszik, ha annak minden egyes tantételével ellenkezik, lelkiismeretét felzudítja, akkor ne vallja azon vallást, hanem mondja meg nyíltan, hogy ez felel meg lelkem vágyainak és kövesse azt. Mert az nem lehet sem tisztességes, sem meghitt karakterü ember, ki megtagadja a maga hitét, de a más vallását is gunyos mosolylyal nézi.

Hívés nélkül nincs vallás, a hit egyedül az, a mi boldogít bennünket! A beteg ember is már akkor kezdi magát jobban érezni, ha orvost hívnak hozzá. És vajjon a lelki pásztorok nem arra valók-e, hogy a tudatlanokkal megismertessék a hitnek boldogító érzetét és hogy a sötét elméknek világot gyujtsanak? De kárhoztatom a vallási tulságot és ebben a tekintetben követem egy híres görög bölcst, Platónnak elvét, melyet ő a Politeia vagyis állam címü eszményi iratában mond: „A tulság mindig romlásra viszen időben, fűben, növényben, állati tesben és államban: így a felette nagy szabadság is a legnehezebb szolgaságba megy át!“ Ha tulságig visszük a magunk szabadságát, annak bebizonyítására nem is kell egy nagy társaságba mennünk, csak nézzük magános körben, ha egy ember nem sokat törődik embertársának érzületével, a felebaráti szeretettel, méltányossággal, vajjon az embertársának jogaiba nem ütközik-e bele? Így van ez a vallás terén is, mikor valaki tulságba megy át, minden vallásfelekezet szertartását lenézi s ez által megbotránkoztatja embertársát és annak vallás érzületét sérti. Pedig már a biblia is azt mondja: „Jaj a botránkoztatónak!“ E nélkül nem is beszélhetünk vallásszabadságról. Mert pl. ha én követelem, hogy mint szabadelvü embert tiszteljenek, vajjon szabadelvü ember lennék-e, ha más elvétől megtagadom a viszonyos tiszteletet? A vallásszabadságnak első fő lényege az, hogy más felekezetnek ne csak szertartását, de annak a hiveinek vallásos érzületét se sértse senki; a mire nagyon szép példát ad a bérczes kis Erdélyünk, melyben, bár nagy a válásfelekezetek száma, vallási czivódásnak nyoma sincs, a hol a szülők a gyermek vallásos nevelése felett nem veszekednek; hanem azt mondják: én szeretlek téged, s gyermeked szivesen hagyom abban a hitben, melyben te élsz! A szabad eszméknek egy szép példáját láttam nemrég egy oly országban, mely boldogabb, mint a miénk, mert van szabadsága, van egy a nemzet kebeléből kikerült királya és van vallásszabadsága. Ez az ország Olaszország! Olaszország legnagyobb részt katolikus lakósokból áll és állama még sem katolikus ország, hanem egységes olasz nemzet, melynek hite a hamisítatlan, kendőzetlen szabadság! Engedjenek meg t. hallgatóim, ha azt állítom, hogy a mi nálunk még csak idea, az ott már megtestesült a gyakorlati életben. Mikor jutunk mi idáig, sohajtottam akaratlanul, midőn legutóbb hazánk nagy fiánál,

Kossuthnál jártam Turinban, s láttam ott a szabadságot és hallottam a polgárok meglegedett nyilatkozatát. Pl. egy milánói polgár így kiáltott fel: Mi szabadabbak vagyunk, mint a republicanus francziák. Ott az ujságitól a szabad szóért kiutasítják, nálunk mindenki ír, a mit akar, büntetlenül, pl. a clericalis lapok s a kath. papok a szószéken valóságos felségsértést követnek el nem egyszer, de mi rájuk sem hederitünk, az ügyész perbe sem fogja őket, hagyják a levegőbe beszélni őket s haladunk utunkban az egységes Itália megszilárdítására! Ott a polgári házasság már rég be van hozva, a nélkül, hogy valakinek eszébe jutott volna, hogy ez ellen vallási nehézséget támaszson. Ha pl. nálunk valaki beszélni kezd a hulla-égetésről, valóságos istenkísértésnek tekintik, míg Turin, Milánó s Olaszország más nagyobb városaiban a kath. temetőben ott emelkednek a hulla-égető kemenczék. S vajjon talá-lunk egy magyar várost is, a hol az ilyen intézmény meg volna való-sítva? Mikor ezt nálunk előhozzák, óriás felzudulással találkoznak és mint istentagadó eretneköket ép hogy a pokol mélységes fené-kére nem kergetik! Pedig nem is oly borzalmas valami az a hulla-égetés, a mint nem is említve annak hygienikus előnyét — so-kan gondolják. Gyönyörű és művészi tökélyvel vannak kiállítva a hulla-égető intézetek, közvetlen a temető kerítése mellett s ke-vésbé borzalmasok, mint a sirok, s az egyházi szertartásokat sem zárják ki! Ott most egy-egy városban 15—20—30 ember adja át testét a megsemmisülésnek. Ez uton 1—2 órát vesz csupán igénybe. Senki sincs arra kényszerítve, hogy megégettesse hulláját, ott van mellette a sirkert sirhalmaival, a melyik tetszik azt választja. Azt mondhatnák erre némelyek, hogy én mindezeket csak azért hoz-tam fel, hogy lássuk hol áll a külföld és hol állunk mi? Pedig ennek a vallásszabadságnak, a melyre beszédem sulyát fektettem, óriási kihatása van a tudomány terén is! Pl. iskoláink, melyekre százezreket költünk, ritka kivétellel, egy bizonyos pressio alatt állanak a tudomány világában, bizonyos disciplinaris korlátok közé szorítják a kutatás eredményeit! Ha pl. átnézzük tankönyveinket, azt olvassuk bennök, hogy a világ teremtése óta csak 6000 év telt el; a physikai és az égi tüneményeket úgy magyarázzák, a mint azt az egyházi főhatóság megengedi s így fejtegetik aztán künn a tudósok ezrei! Már pedig tudjuk azt, hogy a tudomány szárnyait megkötni nem szabad! A mai ásatások által napfényre került lele-tek, földrétegek stb. azt bizonyítják, hogy még a biblia korában annyi évet irhattak, de ma már a föld felületének átalakítására nem szabad 4—5 ezer évet venni, hanem majd 30,000 évre kell visszamennünk. És e tekintetben tisztelet illeti a protestáns egy-házakat, melyek kimondották a szabad vizsgálódás elvét az em-beri elmének e legszentebb jogát s a felvilágosodás büszke zászló-ját tüzték ki az emberi kultúra tornyára! S bizony mindaddig, míg

a külső emberi érdekekhez kötjük le a tudomány vívmányait, addig a tudománynak a vallásfelekezetektől el kell tekintenie! Mert a tudománynak egyetlen célja az igazság és annak kikutatása.

Vajjon azt a kérdést megfogjuk-e már egyszer oldani az életben, elérjük-e azt az időt, a mikor az emberek nemcsak a gyakorlati, hanem minden néven nevezendő téren egyformán megérnek az egyenlőség, szabadság, testvériség szent eszméire s nemcsak márczius 15-én hangoztatják fennen, hanem a gyakorlati életben, még a vallás terén is ténynyé változnak és mindenütt, minden körülmények között érvényesülni fognak. Azt mondja erre Deák Ferencz: „Az idő lelkével haladó mivelődés, mely sem visszalépni, sem megállani többé nem képes, ki fogja vívni a most kívánt szabadságot; mert a miveltség és a szabadság azon elváhatatlan két testvér, kiket a jótevő végzet az emberiség boldogítására küldött a világra.“

Oh de nagyon kétes, hogy ez a két fontos tényező egyhamar elterjedjen a nép minden zöme közt és úgy vigyék diadalra a zászlót!

Hisz több mint 2000 éve a műveltebb nemzetek nagyjai mindig az egyenlőség, szabadság és testvériség szent eszméiért küzdöttek; de úgy a gyakorlati élet, mint a történelem tanúsága azt bizonyítja, hogy azt megvalósítani nem tudták az emberek gyengesége, kislelküése és szolgálai hajlamai miatt!

Én félek, hogy ez nem egyhamar fog majd bekövetkezni! De még egy kérdést! Vajjon már most az következik-e, minthogy mi a vallásszabadság harcossai vagyunk, hogy azt mindenféle, minden rendű embernek megadjuk? Minden néven nevezendő vallásfelekezet megkapja-e teljes jogát a szabad gyakorlásra és hivei üdvözítésére? Kimondjuk bátran az „igent“; mert hisz a hit boldogít, bármily alakban is nyilvánuljon; de oly feltétel alatt, hogy mindaddig élvezed a vallás terén a szabadságot, a míg a te vallásod elvei nem ütköznek össze a haza érdekeivel, boldogulásával, s a nemzet megszilárdítására működnek közre!

De a mint a vallásod oly alakban nyilatkozik, mely a hazán sebet ejt, annak előmenetelét gátolja, ki kell mondani a veto tiltó szavát „A haza minden előtt“ a költő is azt mondja! — Ily értelemben kimondhatjuk jogosan, hogy minden vallás nyerhesse meg szabadságát, de a mint az a haza ellené irányul, kötelessége a hazának fellépni, s minden jó honpolgárnak segédkezet nyújtani a veszély elhárítására! És én azt hiszem, csakis így fogunk boldogulni és így fogjuk elérni ama boldogabb jövőt, hogy nemcsak Isten előtt, de itt a földön is egymásközt egyenlők, igazi testvérek leszünk! Hogy e boldóság kora el fog-e érkezni és mikor?

Engedjék meg tisztelt hallgatóim, hogy erre ne én feleljek, hanem újra visszatérjek ahhoz a pogány bölcshez, Platonhoz, kinek szép eszméi voltak, de a ki azok megvalósulását nem tudta megérni. A fölvetett kérdésekre feleljenek azok a szavak, miket ugyancsak Politeia című művében mond:

„Míg az államokban a bölcsek nem fognak uralkodni, vagy a királyok és hatalmasak nem lesznek bölcsekké s a politika egygyé nem lesz a bölcselémmel: míg azok, kik most külön az országos dolgokra s külön a bölcselémmel adják magokat, nem kénytelenek avval felhagyni, addig az állam, sőt mondhatni az emberi nem bajainak vége nem lesz; s mindaddig a mi államunk sem lát napvilágot!“

Várkonyi Endre.

Apám jubileumára.

Mint új hazába költöző madár
Magával visz egy biztató reményt,
Mely mindenütt, a merre küzdve jár,
Lelkesítve, ha lát borút, ha fényt:
Úgy áll keblünkben biztató jelül
A megbecsülhetetlen drága hit,
Midőn otthonunk édes fészkeiből
Jövendő sorsunk elhív, elszakít.

S lesz-e jutalmunk sok küzdés után,
Midőn lelkünk némileg megtörött?
Vagy elfelednek gyermekeink bután
Örömeik vagy kinjaik között?! —
Oh, bármi légyen! Biztató szavunk
Ha el nem hagyva, velünk él a hit:
Az életem diadalmaskodunk,
S valóban látjuk lelkünk vágyait!

És százszoros lesz annak öröme,
Ki nemcsak önkeblében hordja azt,
De ezereknek szenvedésire
Saját hitével nyújthat bő vigaszt. —
S a papra vár ily nemes föladat,
Kinek küzdés az egész élete;
De ám megtörni sohasem szabad,
Támadjon föl bár minden ellene. —

E sors jutott néked is jó apám,
Midőn hazánkon a köd elborult,
S annyi keserves áldozat után
Megtört reménnyel zokogott a múlt. —

S hogy letevéd a harcznak fegyverét,
Kezedbe vöd a szentelt bibliát,
Hirdetve a vigasztaló igét
Búban, örömben negyven éven át. —

E negyven évnek búja, öröme
Vonul át most űszült fejed felett;
Melyet sem az, sem ennek fényköre
Föl nem bíztatott, meg nem törhetett. —
S hagy el a bút! Nézd nemzetünk fölött
Szép hajnalpirban fürdik a remény;
S mely ott borult háromszáz év között,
Nincsen a felleg egyházunk egén. —

S hagy el azt a legfájóbb bánatot,
Melyet mindnyájan érzünk gyermekid! —
Vagy mindenestől reánk szórhatod,
Mi elviseljük összes terheit! —
Neked öröm maradjon meg csupán,
Mely boldogítsa öreg napjaid';
S most negyven évi küzködés után
Jutalmat adjon szívednek a hit. —

S ha Isten ád, — mit kérek szüntelen, —
Élted fájának még sok új tavaszt;
S ha ajkidon az ige megjelen,
Mely száz kebelben hitforrást fakaszt:
Meg ne ingasson semmi, semmi vész,
Hogy hirdethessed éltünk jelszavát:
Hittel imádni Istenünket — és
Küzdve szeretni a magyar hazát! . . .

Löff Ödön.

Derzsi János emléke Maros-Vásárhelyt.

A székely ifjuság nevelése nagy apostolának Derzsi Jánosnak május 23-ika óta egy négy meter magas szép emlékkő jelzi nyugvó helyét a maros-vásárhelyi ev. ref. temetőben. A fekete diorit sirkövet az E. K. Tanács készíttette s a következő szavakat vésette rá:

DERZSI JÁNOS,

a marosi unitárius egyházkör
felügyelő-gondnoka,

szül. 1831 aug. havában, megh. 1890 decz. 27-én.

Halhatatlan jóltevőjének

hálás kegyelete jeléül

az unitárius vallásközönség.

Áldás emléken!

A szép pünkössti ünnep harmadik napja volt az ünnepélyes leleplezésre kitüzve. Az ünnepélyen megjelent főt. püspök Ferencz József úr; az E. K. Tanács képviselőkül kiküldötte: Benczédi Gergely, Benkő Mihály és Molnár Sándor egyh. tanácsosokat; az örökösök u. m. az unitárius főiskola Boros György theol. tanárt, a székely-kereszturi közép-iskola Sándor János igazgatót, az EMKE Bihari Sándor ev. ref. tanárt küldötte ki. A maros-vásárhelyi ekklesia tagjai s a marosi egyházkör papsága teljes számban volt jelen.

Az ünnepély rendezését köri gondnok Fekete Gábor, kir. táblai tanácselnök és köri esperes Kelemen Albert intézték ritka tapintattal és buzgósággal.

Az ünnepély május 23-án d. e. $\frac{1}{2}$ 11 órakor kezdődött az unitárius imaházban. Az idő ragyogó szép és derült volt. Nemcsak az unitárius hívek, hanem a város közönsége oly nagy sereggel jelent meg már 10 órára, hogy az imaházban egy harmada sem fért el. „Tebenned biztunk“ zsoltár eléneklése után Boros György theol. tanár mondott alkalmi imát. A bezáró ének elhangzása után a temetőbe vonult az ünneplő közönség, elől a főt. püspök úr a gondnokokkal: Filep Albert és Fekete Gábor urakkal, utánok a papok palástosan s azután a közönség ünnepi díszben.

A b. e. nagy alapító sirja élő virágokkal volt díszítve s körülötte az érdeklődők ezerei lepték el a temetőt. A m.-vásárhelyi dalkör megnyitó éneke után főt. Ferencz József püspök úr tartotta meg az alkalmi beszédet, a melynek sikere és hatása olyan nagy és olyan általános volt, a milyent még a püspök ur is ritkán ért el. Egy pár gondolatot közlünk: „A ki a köznek élt, nem halt meg és nem is hal meg soha.“ Ezekből a szavakból indulva ki, azzal folytatta, hogy „csak az az emberi élet semmisül meg, a melyet magasabb célok nem vezetnek, mert a földi élet becsét és jelentőségét az adja meg; ha azt az örök élet fénye már itt a földön beragyogja, égi sugarával megaranyozza. Derzsi János azok közé tartozott, a kik a történelem évkönyveiben is örök életet szerezhetek magoknak.“

„Nagy alapítónk, elsőrendű jótévőnk iránt érzett eme hála tartozást kívánta vallásközönségünk részben leróni az által is, hogy nyugvóhelyét e sírkövel jelölje meg, melyet ezennel leleplezünk. Jól tudjuk, hogy szerény ez emlék az ő érdemeihez mérve, de hisszük, hogy annál inkább találni fog hozzá, ki maga a szerénység, az egyszerűség mintaképe volt. Aztán nemis e hideg köre akarjuk mi bizni az ő emléke megőrzését. Az idő vasfoga e követő is idővel megsemmisítheti, porrá lehet, de a Derzsi János emléke örökre hálás kegyeletben marad a szivekben, valámig e földön magyar él s ki e hazában az egyszemélyü Istenhez imádkozik. Pedig az elsőben éppen úgy nem kételkedünk, mint a mily erősen bizunk az utóbbiban.“

A beszéd elhangzása után a koszorúknak a sírköri helyezése következett. A kolozsvári unitárius főiskola nevében Boros György theol. tanár a következő szavak kíséretében: „Kiknek egész életed munkásságát áldozád, a muzsák, kezökben a háladatosság világitó szövétnekét tartva, örködjének sirod felett, örök éberséggel.“ Sándor János igazgató-tanár a székely-kereszturi unitárius középiskola nevében tette a sirra a koszorút, hangsúlyozva azt a kiváló nagy szolgálatot, a mellyel a megboldogult a székely-közmívelődést elő fogja mozdítani, midőn minden esztendőben 20—20 ifju fogja elvenni alapítványát; a maros-vásárhelyi ekklésia nevében Filep Albert nyug. kir. tanfelügyelő és egyh. gondnok, az EMKE nevében Bihari Sándor tanár tett egy szép gyopár koszorút: „a közmívelődés áldozatkész lelkes pártfogója emlékére.“

Dávid Ferencz Egyleti ünnepély.

Tisztelt Szerkesztő urak!

Két év óta, a háromszéki unitáriusok harmadik D. F. Egyleti ünnepélyéről van szerencsém tudósítást küldeni. A legközelebbi ápril 30-án délután S.-Köröspatakon tartatott, mely hasonlóan a másik kettőhöz, igen fényesen és szépen sikerült s megbizonyította azt, hogy az ily ünnepélyek tartásával népünknek igen kedves dolgokat cselekszünk, mert szívesen megjelenik azon. Nem is csuda, hisz az ily ünnepélyek, mint megannyi forrás lelki szomjaink oltására s kedves élvezet a szép után vágyakozó sziveinknek. És nemcsak nekünk unitáriusoknak és köröspatakiaknak volt gyönyörűségünkre és lelki előmenetelünkre, hanem a más vallású és más községek lakóinak is, kik imponans szép számmal jelentek meg közöttünk. S bizonyára lelki meglepéddel távoztak tőlünk! Hiszen az ünnepély szereplői, mintha versenyre keltek volna egymással a lélekemelő és tanulságos dolgok szemléltetésében! Az iskolás növendékek összhangzatos szép éneklése után *Csifó* Salamon árkosi lelkész mondott szép imát és talpraesett beszédet „*az emberi és isteni szó*“-ról ez alapon „Szólj te velünk és engedünk, ne szóljon nekünk az Isten, hogy meg ne haljunk.“

Az egyházi beszéd után ismét a növendékek énekeltek. Majd az elnöklő esperes *Lőfi Áron* állván fel, mondott egy jóízű és találó üdvözlő beszédet.

Ennek elhangzása után *Várkonyi Endre* sepsi-szentgyörgyi ref. főgymn. tanár lépett a szószékra s mondott a „*Vallászabadságról*“ egy classikus szép beszédet, mellyel a hallgatóság figyelmét mindvégig lekötve tartotta. E beszéd lapunk más helyén egész terjedelmében közölve van. Nem mulaszthatom el, hogy Várkonyi tanár urnak e helyen is köszönetet ne mondjak, azon kitüntetésért és vallásbeli szabad gondolkozásáért, hogy egyletünk-

ben működni nem tartotta kicsinyes dolognak s más vallásfelekezethez való tartozása által megakadályozhatónak. Külömben is, miért keresnök azta mi szétválaszt s miért ne azt, a mi összeköt... a keresztény testvériséget?!

Várkonyi úr előadása s az „Isten áld meg a magyar“ hazafias dal harmonikus eléneklése után *Székely Zsigmond* kálnoki lelkész tüzzel és hévvel s pompás hatással szavalta el, *Murányi Farkas* Sándor „Dávid Ferencz emlékezete“ című gyönyörű ódáját. Épp ez ünnepélyhez illő vala ez. Nem kevésbé szép volt *Szinte* Sándor martonosi közs. tanító felolvasása, ki „vallás és erkölcs s e kettő viszonya“ czimmel igen mélyre ható tanulmányozással, csinos munkával állott elő. Felolvasása végén igen ügyesen s szép szavakkal buzdította a szülőket, gyermekeiknek vallásos és erkölcsös nevelésére, mely hisszük, nem is tévesztette el hatását.

Ezután, ünnepélyünk céljához teljesen illő s jó izléssel megválasztott verset szavallott *Cserei Gyula* árkosi igazgató tanító. A költemény czime „*A második asszony*“, melynek tartalma szerint az első asszony, vagyis a meghalt édes anya hazajáró szelleme számon kéri a gonosz mostohától szöke hajú kis leányát és fiát s túlvilági hangon kérdezi: „hát férjem miért kerüli a házat?“ Mert a mostoha anya üldözte férjét s gondatlansága és kegyetlensége folytán meghaltak az árvák is. A mily tartalmas volt e költemény, épp oly jó az elszavalása is. Láthatólag hatott. Végül az elnöklő *esepérs* úr imával bezárta az ünnepélyt. Megemlitem még azt is, hogy az iskolás növendékek sikeres énekléseiert *Kádár Sándor* helybeli énekvezér-tanítót illeti az elismerés.

Az ünnepély bevégeztése után az iskolában 62 teritékű bankett következett, melyen egymást érték a szebbnél-szebb pohárköszöntések.

Meglehet, hogy fiók-egylet társaink, hol az ilyszerű ünnepélyek tartása — tudomásunk szerint — nincsen gyakorlatban (elég kár), hirtelen fellobbanó lelkesedésnek tartják ezen mi ünnepélyeskedésünket, s nagyot mondó frázisnak, hogy nagy közönség volt jelen ünnepélyeinken.

Ám csalódnak, ha ezt hiszik. Mert csak az a hirtelen fellobbanó lelkesedés mulik el gyorsan, mely később sok költségbe kerül. Itt a dolog másképpen áll. Ezen ünnepélyek sem az ekklesiákra, sem a hivekre nem rónak semmi költséget s így a megjelenhetést semmi sem akadályozza. Oly ünnepélyt pedig, mely terhükre nincs, szívesen elfogadnak a hivek is, az ekklesia is. Mi már két év óta gyakoroljuk, s ennek tapasztalata nem semmisítette meg ünnepélyek tartására való kedvünket. Hiveinknek élvezet, a belső embereknek pedig jó alkamatosság az ily ünnepély, hogy „feljövén Sionba, megbeszélhessék a mi Urunknak, Istenünknek dolgait“ (Jeremiás).

Tudom és merem is ajánlani fiók-egylet társainknak, hogy próbálják meg gyakorlatba hozni az ily ünnepélyeket, mert lehetetlen, hogy gyümölcsöt ne hozzanak! Ha későre lesz is, de meg fog lenni! Az ily ünnepélyek mellett, alig van valami értéke azoknak a fiók-egyleti közgyűlésen tartott felolvasásoknak, melyeket csak néhány pap és tanító tagtársunk hallgathat meg. Hisz ez egylet tulaldonképpen nem érettünk — belső emberekért — alakult, hanem népünk, hiveink vallás-erkölcsi érdekeiért, a szépnek és jónak terjesztéséért.

Elszigetelve, a sablon-szerű gyűlésezések által ez érdeket ugyan kis mértékben szolgáljuk. Még a „Közlöny“ sem tesz elég szolgálatot, mert mindenki nem olvashatja. Ezen a bajon az ünnepélyek segíthetnek, segítsenek is! Rendezzünk hát minél gyakrabban Dávid Ferencz Egyleti ünnepélyeket.

S.-Köröspatak, 1893 május 5.

Simó János.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Mikor legyen a közelebbi zsinat? Egy kissé korainak látszik ennek a kérdésnek a felvetése most, a mikor még több esztendő választ el a zsinat idejétől, de egy pár olyan fontos kérdés van összekötetésben vele, a mely megérdemli, hogy kezdjük érlelni jó előre. A budapesti eklklésia május 5-én tartott közgyűlésén Ürmössy Miklós atyánkfia azt az eszmét vetette föl, hogy nem volna-e kivihető hogy a közelebbi zsinat Budapesten tartassék meg 1896-ban az ezeréves ünnepély évében? Az indítvány elvilég helyeslőleg fogadtatott s méltán is, mert valóban megkapó és lelkesítő gondolat, hogy az unitárius egyház egy időben ünnepelyen a nemzettel, ha nem is azért, mintha multja oly hosszú volna, hanem azért, mivel multja olyan volt, a mely után jogosan várhat egy szép jövőt. A mi gondolatunk szerint az unitáriusoknak nagy készülleteket kellene tenni már most elkezdve, arra az ünnepre. Nagyon jó alkalom volna ez arra, hogy az unitárius vallás történetje, az unitárius egyházközségek történetje külön-külön megíratván, kiadassanak stb. stb. A helyett hogy részletes tervezésbe ereszkednénk az eszmét olyannak tartjuk, a mely megköveteli, hogy mindenki gondolkozzék róla s szóljon hozzá.

— A Derzsi János emlékköve leleplezése alkalmával Maros-Vásárhelyt délután 2 órakor közebéd volt, melyet a maros-vásárhelyi egyház rendezett. Az ebéden a fő helyen a főt. püspök ur ült s mellette balról Geréb Béla polgármester, Deák Lajos tanfelügyelő, Antal János tszéki bíró. Sándor János igazgató; jobbra: Filep Albert, Fekete Gábor gondnokok, Dr. Engel Imre; szemben: Bihar Sándor ev. ref. tanár, Molnár Albert ev. ref. lelkész, Koncz József ev. ref. tanár, Benczédi Gergely tanár, Molnár Sándor jogügysz, Schuller József törv. bíró, Vass Tamás ev. ref. lelkész, Csongvai Károly nyug. törv. bíró, Boros György theol. tanár, Nagy Gábor földbirtokos, Gyöngyösi Béla erdőmester, Nagy István földbirtokos, Gombás József városi pénztárnok, Sikó Miklós festő, Györfi Lajos lelkész, Péterfi Dénes törv. bíró, Nagy Sándor gyógyszerész, Benkó Mihály jószágigazgató, Rédiger Géza lelkész, Ürmösi Kálmán lelkész, Horváth Miklós tvbíró, Csapkés Árpád albíró, Dr. Kozma Jenő, Nagy Géza p. ti titkár, Nagy János, Fazakas Lajos, Fekete József lelkész, Nagy Gyula birtokos, id. Nagy Zsigmond, ifj. Nagy Zsigmond birtokos, Gyöngyösi Dénes, Kozma Miklós lelkész, Ozsváth Dénes tanító, Szigeti Dénes birtokos, Pálffy Mihály ügyvéd. Az izletes ebéd mellé a pohárköszöntők hosszú sorozata kitünően talált. Ferencz József püspök ur Ó Felségét a királyt éltette, mit a jelenvoltak fennállva hallgattak

végig, Filep Albert a püspök urra, Fekete Gábor a ref. ekklesiára, Geréb polgármester Fekete Gáborra, Vass Tamás Filep Albertre, Bihari Sándor Boros Györgyre, Boros György a ref. lelkészekre, Deák Lajos tanfelügyelő Dr. Brassaira, Kelemen Albert a jószágigazgatóságra, Ferencz József püspök egy igen hatásos köszöntőben Maros-Vásárhely városra. Mondottak még: Molnár ev. ref. lelkész, Deák L., Geréb, Gyöngyösi, Bihari, Kelemen A., Rédiger G., Csongvai K., Ürmösi K., Benczédi G. s. bezáéta Filep Albert a főt. püspök urat éltetve.

— **Channing-ünnepély** A kolozsvári unitárius papnövelde önképző-egylete a nagy reformator Channing E. Vilmos iránti kegyeletét és halálját azzal óhajtja kifejezni, hogy halála 50 ik évfordulója alkalmából, június 4-én, em l é k ü n n e p é l y t rendez a főiskola disztermében. Az ünnepély az ifj. dalkör énekével kezdődik, azt követi az egyleti elnök Biró Lajos megválasztott várfalvi lelkész megnyitó beszéde; Boros György theol. tanár, egyleti védnök, felolvasása Channingről, mint papról; ének az ifjuságtól; alkalmi óda Sándor Géza papnövendéktől; felolvasás Channing nevelési eszméiről, Demeter Dénéstől s. végül ének. Főleg kolozsvári olvasóink figyelmét felhívjuk erre az ünnepélyre.

— **Dr. Demjén Farkas** sirkövére az unitárius egyház nevében koszorut helyezett főt. Ferencz József püspök úr, május 23-án, Maros-Vásárhelyt.

— **Új lelkész.** A főt. püspök úr a várfalvi ekklesiába Biró Lajos papjelöltet és kolozsvári iskolafőnököt nevezte ki. Jó sikert kívánunk!

— **A bölöni unitárius egyházközség** a háromszéki unitárius egyházkörrel egyetértőleg Bölönben, folyó 1893-ik évi június hó 11-ik napján Tiszteletes Lófi Áron bölöni unitárius lelkész és hásumszékköri unitárius esperes 40 évi papsága alkalmából j u b i l e u m i ü n n e p e t rendez. Az elszállásolás és az ebédjegyek kiosztása céljából a megjelenést tek. Tana Sámuel E. tanácsos és körjegyző urral legkésőbb június 3-ig tudatni kell. Este az iskola helyiségében táncmulatság rendeztetik, melyre külön meghívók bocsátatnak ki. — Az istentisztelet sorrendje: 1. Egyházi ének, vezetí Utó András n.-ajtai énekvezér. 2. Ima, mondja Vaska Béla s.-szentkirályi lelkész 3. Egyházi ének, vezetí Utó András n.-ajtai énekvezér. 4. Egyházi beszéd, tartja Simó János s.-kőröspataki lelkész. 5. Alkalmi szónoki beszéd, tartja Kiss Sándor labortfalvi lelkész és egyházköri jegyző. 6. Ima, mondja Lófi Áron bölöni lelkész és egyházköri esperes. 7. Egyházi ének, vezetí Albert Lőrincz bölöni énekvezér. Ugyanezzel az alkalommal a főt. püspök ur is jelen lesz s. üdvözlő beszédet fog tartani, s az E. K. Tanács üdvözlő iratot küld. — Az istentisztelet végeztével tisztelgés az ünnepeltnél: a) az egyházkör egyházi tagjai; b) az egyházkör világi tagjai; c) a bölöni unitárius egyházközség; d) Bölön községe; e) rokonok stb. részéről.

— **Osztálytársak találkozása** A mult számban 78 lapon közölt kimutatásból az alapítványt tevők közül tévedésből kimaradt Csifó Salamon 5 frt, Rédiger Béla 5 frt adománya, mit ezennel helyreigazítunk. Dr. Fr. J.

HALOTTAINK. Csipkés Ödön Torda városi alkapitány neje sz. Véghe Erzs. hosszas betegség után ápril hó 21-én élete 30-ik évében megszünt élni. A megszorodott férjen kívül két kis gyermek és nagyszámu rokonság fájlalja a kedves, jó nő korai halálát. A sok szenvedés után legyen csendes pihenése és áldott emléke!

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A Dávid Ferencz Egylet pályázata a főt. püspök úr díjaira május 1-én járt le s. csak egy-egy dolgozat érkezett a két kérdésre. A dolgozatok most vannak bírálóat alatt. Reméljük, hogy a tartalom gazdagsága pótolni fogja a számcsékélyiségét!

— **A Fiatricság Barátja** konfirmációi száma immár jó ideje kiosztatott a következő tartalommal: A konfirmáció emléke. Ferencz József. 1. lap. —

Ima. Albert János 4. l. — Felesküvés a Jézus zászlaja alá. (Költemény.) Rédi-ger Géza. 5. l. — A két jó testvér. Gál József 6. l. — Magyar zászló. (Költemény.) Józán Miklós. 8. l. — A viharban. Székely Ferencz. 9. l. — Konfirmációi emlék-igék. Grátz Mór. 11. l. — Szeretlek, szeretlek. (Költemény.) Tarcsafalvi Albert. 11 l. — A mit jó tudni. Boros Sándor. 12. l. — Az Istenben való hit. Gvidó Béla. 13. l. — Életszabályok. 17. l. — Aranykönyv. 17. l. — Játékok: Rakózás 17 l. Gyertyázás. 18. l. Ki lopta el a fejszét? 19. l. Ülözés 19. l. A kisasszony táncza. 20. l. — A k i s t u d a k o z ó: Szórejtvények. Anagram. Számfeladványok. 20. l. Betűrejtvények. Körrejtvény. 21. l. Koczka-rejtvény. 22. l. Jutalmak. — A rejtvények megfejtése június 15-ig küldendő be.

Mindenkit kérve kérünk a nála levő füzetekről ebben a június hónapban számoljon el.

Melyik az igazi tudomány? Dr. Brassai Sámuel felolvasása megjelent külön füzetben. Ára csupán 10 kr. (Postán küldve 12 kr.) Megrendelhető a szerkesztőségénél.

Árkosi Dénes arcképe elkészítése oly nehézségekbe ütközött, a melyek miatt most adható nem volt életrajza.

A D. F. Egylet pénztárába 1893 április 20-tól—május 25-ig a következő befizetések történtek:

1 frt rendes tagsági díjat fizettek:

1892-re: Csizmadia János, Sz-Fehérvár. Lászlóczki Dániel, Kolozsvár. Faluvegi Áron (1892—1901), Arad. Hajós Gyula (1893-ra is), Kolozsvár. Kilyéni Endre (91—93), Fiume. 1893-ra: Csifó Károly, Concoriábanya. Domokos Áron, B-Ujfalú Tamás Lajos, Budapest. Lőrinczi Sándor, Torda. Nik Antalné, Jelen Józsefné, Kolozsvár.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek:

1893-ra: N. Binecz Ilka, Budapest. Törös János, Torda. Major Domokos, Zsibó. Veress József, Ilátszeg. Révai Juliánna, Verespatak. Tornyos Ödön, Budapest. Pap László, M.-Nádas Haller Rezsóné, Szucsági Imre, Kovács Ábrahámné, Váradi Miklós (1892) Kolozsvár.

A „Fiatalság Barátja“ című füzetre fizettek: Fekete József, Csókfalva 1 frt 60 kr., Koncz György, N.-Borosnyó 1 frt. Csegezi Mihály, Torda 1 frt. Kisgyörgy Sándor, Vargyas, 2 frt. Kriza Sándor, N.-Ajta 50 kr. Ferenczi Mózes, Várfalva 1 frt. Gálfalvi István, Harangláb 1 frt. Serester Sándor, Kőkös 1 frt. Miklós György 1 frt 70 kr. Derzsi Károly, Budapest 3 frt. Szász András, Polgárdi 4 frt 50 kr. Pataki Istvánné, Kolozsvár 1 frt. Fazakas Lajos, Bartalis József Ny.-Szt-Márton 2—2 frt. Péterfi Dénes, Kolozsvár 3 frt 50 kr.

Tisztelettel kérem a hátralékosokat, szíveskedjenek fizetési kötelezettségeiknek eleget tenni, mert az egyleti év végefelé közeleg s számolni kell.

Kolozsvárt, 1893 május 25.

Iszlai Márton,
pénztárnok.

Mai számunkhoz van mellékelve R á t h M ó r igen becses j u t a l o m k ö n y v e k e t tartalmazó könyvjegyzéke, melyre t. olvasóink figyelmét különösen felhívjuk.

TARTALOM: Világosság Szent Atyja! (Költemény.) Murányi Sándor. 81. lap. — A vallásszabadságról. Várkonyi Endre. 82. l. — Apám jubileumára. (Költ.) Lőfi Ödön. 88. l. — Derzsi János emléke Maros.Vásárhelyt. 89. l. — Dávid Ferencz Egyleti ünnepély. Simó János. 91. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 93. l. — Egyleti élet és munkásság. 94. l. —

A magyar irodalom legértékesebb jutalomkönyvei!!

RÁTH MÓR-nál

BUDAPEST, (Haas-palota):

Arany János halhatatlan nagy költőnknek következő remek művei jelentek meg népies *hihetetlen olcsó* kiadásokban:

Toldi Szent László füve. Első lopás. Jóka ördöge. Számos képpel és a költő életrajzi vázlatával. Aranyozott diszkötésben 1 példány 50 kr., 10 példány 4 frt. 20 példány 7 frt 50 kr.

Toldi. A híres művész *Vágó* képei-vel és a költő életrajzával 20 kr., 10 példány 1 frt 80 kr., 50 példány 8 frt. Egy-egy diszkötés külön 20 krral számíttatik.

Szent László füve. Képekkel. 1 példány 4 kr., 50 példány 1 frt 60 kr., 100 példány 3 frt.

Első lopás. Képekkel. 1 példány 4 kr., 50 példány 1 frt 60 kr., 100 példány 3 frt.

Jóka ördöge. Képekkel. 1 példány 4 kr., 50 példány 1 frt 60 kr., 100 példány 3 frt.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister 1891. évi 26.163. sz. alatt a következő rendeletet bocsátotta ki: Valamennyi kir. tanfelügyelőséghez és egyházi főhatósághoz.

Ráth Mór budapesti kiadó, *Arany János: Toldi, Szent László füve, Első lopás* és *Jóka ördöge* című költeményeiből rendkívül olcsó áron szépen illusztrált népies kiadást rendezvén, ezzel a nagy költőnek a nép és a nép gyermekei között való terjesztésre legalkalmasabb műveit még a legszegényebbek által is megszerezhetővé tette. Erről van szerencsém Czimedet oly felkéréssel értesíteni, hogy népolvasmányul kiválóan ajánlható *eme kiadványnak a nép és iskolás gyermekek között való terjesztését saját hatáskörében lehetőleg előmozdítani s azokat a nép- és ifjusági könyvtárak számára ajánlani sziveskedjék.*

 Ezen műveken kívül szinte *Ráth Mór* könyvkereskedése által a polgári felsőbb és alsóbb népiskolai tanulók számára legalkalmasabb és legjelesebb, bárki által és bárhol hirdetett *jutalomkönyvek* a nemes cél iránt való tekintetből a lehető *legelőnyösebb feltételek* mellett szerezhetőek be, és az iskola barátjainak ily irányu adományai a legszívélyesebb támogatásban részesülnek.